

REVALORIZAREA SCEPTICISMULUI ÎN OPERA FRANCEZĂ A LUI E. M. CIORAN

HORIA VICENȚIU PĂTRAȘCU
Universitatea Politehnică din București

The revalorisation of scepticism in Emil Cioran's French work. Cioran's posterity – especially that due to the French written work – is labelled 'scepticism'. To the attentive reader and especially to the researcher this tag seems strange as long as they are familiar with Cioran's vituperations against the 'sceptic', against the detached and neutral wise. This article tries to explore the reasons why Cioran could be considered a sceptic in the French space and to analyse if there really exists a 'conversion' of Cioran in the French age of his work. The article's conclusion is that – if we can talk about some scepticism concessions (maybe to facilitate the reception of his work by the French public) – they are inseparable from a revaluation of the scepticism from a change or extension of the meaning of this term and, inevitably, from a nuanced analysis of the 'classic scepticism', devitalized or showing symptoms of devitalizing in comparison with what I call apophatic or ecstatic scepticism.

Keywords: scepticism, doubt, reason, vitalism, truth, doctrine.

Conștiința este acel fenomen tragic apărut în urma rupturii față de „unitatea primordială”. Ea apare în momentul în care omul se trezește *în fața* unei lumi și, fatalmente, *în afara* ei, subiect aflat în *imediată străinătate* și straniețate a obiectului său. Pentru a surmonta acest incomensurabil proxim – ființa umană nu poate încerca decât două căi: a exacerbării suferinței incumbate de conștiință până la convertirea ei în beatitudine, în... extaz (metoda agonică) sau prin cunoaștere rațională. Rațiunea este acea „facultate de a fi indiferent” în care se specializează scepticul – profesionist al îndoielii și al detașării. Într-o terminologie psihanalitică, am putea spune că pentru Cioran doar investiția libidinală contează în atașamentele noastre intelectuale sau spirituale; nu înțelegerea detașată, rece, teoretică a lumii, aparținând unui înțelept desprins de tulburările oricărui afect, ghidat de interese strict cognitive, dă naștere ideilor și teoriilor, ci elanul, pasiunea, implicarea, „pierderea facultății de a fi indiferent”. Ideile sunt doar pretexte ale pasiunilor noastre, receptacule ale patimilor noastre, ale dorinței noastre de a *investi* într-un obiect.

Prima carte publicată în limba franceză de Emil Cioran marchează trecerea la revalorizarea scepticismului. În epoca operelor românești, scepticismul este dezavuat, disprețuit ca „manifestare” a sângelui rece al „omului teoretic” – situat în

cea mai proastă poziție a tipologiei cioraniene. „Omul naiv” și „omul eroic” erau, din motive diferite, net superiori omului teoretic, caracterizat de scepticism. „Convertirea” la scepticism (vom vedea dacă este vorba de o convertire în sens propriu) nu este tocmai o ruptură bruscă. Ea fusese anunțată, pregătită prin ultimele cărți scrise încă în românește de un Cioran aflat deja în Franța (*Îndreptar pătimăș, Razne*), conectat la „spiritul locului”, dar și bulversat de consecințele nefaste ale implicării sale politice. Exaltarea „sângelui”, a „experiențelor ultime”, a „agoniei”, a „ultimelor consecințe” din primele sale cărți lasă locul cultului și gustului pentru poezie. Este epoca în care Cioran citește și traduce Mallarmé, studiază engleza pentru a-i citi pe poeții englezi, frecventează biserica românească pentru a savura deliciale lingvistice ale unor cuvinte din alte vremuri. Este epoca în care Cioran decide definitiv să renunțe la doctorat în favoarea „turului ciclist” al Franței, pigmentat, după cum mărturisește el însuși, cu dese opriri contemplative în fața unei naturi care te îmbie la un dulce abandon, care „te răpește” la ceruri exclusiv terestre, provocându-ți extaze aproape firești prin farmecul imanenței ei nestăvilite.

„Convertirea” lui Cioran la scepticism – a cărei înțelegere este deosebit de importantă întrucât i-a asigurat „titlul” cu care a intrat în posteritatea filosofică – este așadar precedată de o epocă poetică. Scepticismul său din perioada franceză nu poate fi înțeles cu adevărat decât din această perspectivă întrucât este un scepticism derivat din și impregnat de poezie, un scepticism poetic, un scepticism creat de un „estet al disperării”. Scepticismul rece, calculat, al omului teoretic – repudiat explicit în aproape fiecare carte a sa – este complet diferit de scepticismul la care ajunge să adere, încă febril, Emil Cioran în perioada sa franceză de creație. Este rezultatul unui îndelungat proces de arderi, de distilări și recristalizări, un scepticism „al flăcărilor”, un „scepticism solar”.

Pentru a înțelege care sunt rațiunile „scepticismului cioranian” trebuie să ne reamintim câteva dintre ideile fundamentale ale filosofiei sale. Cioran este un filosof vitalist – pentru el valoarea supremă este viața. Omul – în calitatea sa de ființă conștientă – este o ființă tragică deoarece – din cauza conștiinței – viața i-a devenit obiect – al atenției, al reflecției, al dorinței. Singura posibilitate a ființei tragice de a recupera viața *ca obiect al experienței* este, după Cioran, extazul¹.

Tema fundamentală a operei cioraniene este extazul, preocuparea sa centrală fiind aceea de a descoperi modalitățile de obținere a extazului, căci extazul este singura posibilitate de fericire pe care o are ființa tragică, sfâșiată de ruptura ontologică cu lumea produsă de apariția conștiinței. Ruptura nu poate fi depășită decât prin extaz, crede Cioran, mereu consecvent crezului său vitalist. Chiar și ideea morții – niciodată complet asimilabilă de către ființa umană – este pusă în slujba vieții, *deturnată* sau *returnată* vieții. Dacă în opera românească moartea era speculată pentru valențele ei vitalizante, ca metodă a agoniei, în opera franceză –

¹ În cartea mea, *Terapia prin Cioran. Forța gândirii negative*, Editura Trei, 2014, analizez tipurile de extaz inventariate de Cioran.

cum vom vedea imediat – ideea sau imaginea morții este speculată în scopul obținerii... bucuriei de a trăi. Extazul cioranian este însă unul de un tip aparte – un extaz obținut prin agonie, adică prin împingerea până la capăt a conștiinței tragice, prin ducerea până la ultimele consecințe a lucidității și, pe de altă parte, un extaz *imanentist*, al integrării în fluxurile vitale ale *acestei lumi*, iar nu un extaz escapist, evazionist, cu un scop transcendent.

Revalorizarea scepticismului nu este așadar decât o dezvoltare și o nuanțare a fundamentelor filosofiei cioraniene, iar nu o cotitură majoră, o *Kehre* a lui Cioran. Scepticismul devine un alt vehicul de obținere a extazului, a acestui tip de extaz – mundan, imanentist, vitalist. Scepticismul îi servește lui Cioran foarte bine și în scopul unei respingeri sistematice a *utopiei*, a oricărei utopii, dar trebuie să sublinem cu două linii faptul că nici în această privință nu avem de a face cu vreo noutate. Cioran este, de la prima carte până la ultima, un antiutopist prin excelență, el atacă și respinge cu vehemență utopia în cele mai subtile, mai discrete și mai greu sesizabile manifestări ale sale. Deconspirarea utopiei se face nu atât în numele unei esențe ce ar putea fi descoperită dincolo de ea, ci în numele trăirii până la capăt a conștiinței tragice. Atât utopia religioasă cât și utopia politică sunt respinse de către Emil Cioran, demontate până la mecanismul lor ultim și precar pe care-l expune unei priviri necruțătoare. Demersul angajat în *Schimbarea la față a României* este unul antiutopist, este rezultatul încercării de a fundamenta un viitor plauzibil, realist, pentru țara sa în condițiile date, nepierzând niciodată din vedere condiția istorică și psihologică a poporului român. *Schimbarea la față a României* propune o soluție *politică* numai după o analiză lucidă, atentă, minuțioasă a trecutului României și a mentalității poporului român. În consecință, singura posibilitate ca România să poată intra în istorie, să poată *avea* o istorie, să conteze pe scena istorică a lumii este de a înțelege că nu este o cultură mare, ci o cultură mică ce nu poate râvni decât să atingă statutul unei culturi intermediare, să fie un centru doar pentru estul Europei, pentru Balcani, și nu pentru întreaga lume – așa cum aspiră, prin însăși natura sa, orice cultură mare. Teza lui Cioran este că România nu poate avea un viitor istoric decât dacă își cunoaște locul și limitele, cu tragism și luciditate. Utopia politică și religioasă poate fi folosită, dar numai în scopul fanatizării maselor, în scopul punerii lor în slujba unui ideal istoric, cam în același fel în care Platon recomanda folosirea minciunii câtă vreme este pusă în slujba binelui. Utopia este așadar cel mult un instrument de manipulare în mâinile unui înțelept manipulator, eficientă doar atâta vreme cât cel care o manevrează nu-i cade el însuși pradă. *Lacrimi și sfinți* respinge la rândul ei utopia religioasă în toate manifestările acesteia: transcendența este fie un obiect al voinței de putere fie un refugiu pentru voințele slabe. Orice religie nu face decât să anuleze darul cel mai prețios al omului – eul său, personalitatea și persoana sa, propunându-i o lume iluzorie în care fericirea este sinonimă dizolvării, anihilării, adică morții. Cioran dezvăluie în orice religie fascinația morții care, bine travestită, exercită asupra minților și sufletelor noastre o atracție funestă. Religia parazitează și profită de pe

urma tendinței naturale a omului conștient de a fugi de el însuși, de conștiința sa tragică și de tragismul conștiinței sale, propunându-i anihilarea acesteia, uciderea, dizolvarea ei în indistinctul unui neant absolut. Cioran respinge această soluție suicidală și îi propune omului să-și trăiască până la capăt conștiința tragică, eul său, luciditatea sa și să descopere tipuri de extaz concordante cu această conștiință lucidă și mereu tragică. Acesta este marele paradox al filosofiei cioraniene, al teraputicii cioraniene.

Fundamentul respingerii utopiei este tocmai vitalismul, adeziunea sa totală și indiscutabilă la valorile vieții. Utopia, nu doar cea religioasă, dar și cea politică, este o tentație a morții, o manifestare a lui Mara, deopotrivă zeu al amăgirii și al morții. Din orice utopie și din orice ideal rânjește craniul descârnat al Morții care ne atrage promițându-ne completa dizolvare a noastră înșine, anihilarea eului propriu – darul nostru cel mai prețios și cel mai insuportabil. Idealul – politic sau religios – este mortuar, funebru, „criminal”: „Ochii înflăcărați prevestesc crima.”² Scepticismul este, în această ordine de idei, un promotor al vieții, un apărător al vieții, iar omul lucid, analist al delirului, se luptă cu moartea în cele mai fermecătoare și idealiste aparențe ale sale. În contrast cu spectaculozitatea morții, o asemenea atitudine, analitică, sceptică, pare ternă, plictisitoare, „cârțitoare” – când de fapt abia ea, această activitate modestă, consecventă, perseverentă, lucidă, susține viața, o apără de atacurile fulminante, fermecătoare, hipnotizante ale Morții. „Nu i se sustrag (fanatismului; n.m.) decât scepticii (sau leneșii și esteții), pentru că ei nu propun nimic, pentru că – adevărați binefăcători ai umanității – ei îi nimicesc prejudecățile și-i analizează delirul.”³ Oricine vorbește despre „ideal, viitor, filosofie” este un „tiran ratat, un călău aproximativ, la fel de vrednic de ură ca și tiranii, ca și călăii de mare clasă. Fiindcă orice credință exercită o formă de teroare, cu atât mai înspăimântătoare cu cât agenții ei sunt cei puri.”⁴ Spiritul – valoarea supremă pentru Cioran, alături de cea a vieții – „se simte mai la largul său în preajma unui fanfaron decât în cea a unui martir; și nimic nu-i repugnă mai mult decât spectacolul în care se moare pentru o idee...”⁵

Antiprofetul este formula prin care Cioran definește tipul ideal al omului lucid, adică al omului care nu se ferește de la a privi „realitatea ca atare”, care are „simțul corect al poziției noastre în lume”, adică al „prezenței noastre infime” rezistând „teribilei sete de ficțiuni” și „reflexelor”, și „orgoliului din noi” care „transformă în planetă pătatică de carne și de conștiință care suntem”⁶. Agonia trebuie să fie fără doctrină, iar lumea fără ideal – pentru ca viața să prospere într-un mod compatibil cu conștiința tragică a ființei umane. În aceste condiții, limbajul nu are decât rolul de a numi – în joacă – lucrurile, fără să se încreadă în propriile

² *Tratat de descompunere*, trad. Irina Mavrodin, Editura Humanitas, București, 1992, p. 8.

³ *Idem*.

⁴ *Ibidem*, p. 10.

⁵ *Ibidem*, p. 11.

⁶ *Ibidem*, pp. 12–13.

definiții, căci orice definiție este o „ucidere” a realității vieții, de necuprins, indefinibilă, mereu nouă și complet paralelă intelectului nostru. Scepticismul trebuie împins până la capăt: până la negarea oricărei posibilități de a cunoaște realitatea și a oricărei posibilități de a o numi. *Frivolitatea* se prezintă astfel ca o modalitate elegantă de a trăi a unei conștiințe tragice, ca „un privilegiu și o artă”, ca „antidotul cel mai eficace pentru răul de a fi ceea ce suntem: prin ea înșelăm lumea și ascundem caracterul indecent al profunzimilor noastre”⁷. Secolul lui Alcibiade și secolul al XVIII-lea francez „au cunoscut plictisul nepăsător la toate și permeabil la orice, în deplina lor maturitate, în deplina stăpânire a forțelor și a viitorului lor”.

Ce opune Cioran tuturor „soluțiilor” extreme vehiculate de mântuitorii și profeții acestei lumi – de la credința în Dumnezeu până la cea din urmă ideologie politică? Decența intelectuală, eleganța, un anumit scepticism, într-un cuvânt *demnitatea umană*, adică trăirea lucidă, tragică, a vieții – și împotrivirea la falsele „soluții” care sunt tot atâtea moduri de a dezerta, de a dispărea: „Soluțiile pe care ni le propune lașitatea noastră ancestrală sunt cele mai rele forme ale dezertării din fața datoriei noastre de a avea o decență intelectuală. Se înșală, trăiesc și mor lăsându-se trași pe sfoară: iată ce fac oamenii. Dar există o demnitate ce ne apără de dispariția întru Dumnezeu și care preschimbă toate clipele noastre în rugăciuni pe care nu le vom face niciodată.”⁸ Orice încercare de introducere a ordinii în lume și în viață este totuna cu o pătrundere a Morții în interiorul unui domeniu care este pe cât de misterios pe atât de viu. Moartea și Rigoarea sunt sinonime, viața este ilogică, nebunească, lipsită de orice sens și scop perceptibil prin rațiune: „Tot ce respiră se hrănește cu ceea ce nu poate fi verificat; un supliment de logică i-ar fi funest existenței – efort către Nebunie... Dați vieții un scop precis: își pierde pe loc orice atracție. Prin inexactitatea finalităților, e superioară morții; un grăunte de precizie ar coborî-o la trivialitatea mormintelor. Căci o știință pozitivă a sensului vieții ar pustii pământul într-o singură zi; și nici cel mai pătimaș și mai înverșunat om n-ar izbuti să mai însuflească improbabilitatea fecundă a Dorinței.”⁹

Aceeași filosofie – de sorginte intuiționistă și existențială – răzbate, ca și din opera românească, în opera franceză a lui Cioran. Pentru autorul român, între Viață și Gândire / Rațiune există o falie de netrecut. Diferența ontologică radicală este între limbaj și viață, între conceptualizare și esența – incomprehensibilă – a vieții. Conceptele sunt termeni ce vor să surpindă „esența” –, dar, dată fiind această incompatibilitate dintre limbaj și durată, ele nu reușesc să „prindă” decât nimicul ei – multiplicat în o infinitate de variante. Sentimentul de zădărniciie provine din evidența neconcordanței dintre gândire și „realitate” –, dar, paradoxal, tot respectiva incompatibilitate ne ajută să nu tragem „ultimele consecințe” ale acestui sentiment.

⁷ *Ibidem*, p. 18.

⁸ *Ibidem*, p. 20.

⁹ *Ibidem*, p. 21.

Căci, dacă pentru gândire este absolut cert că viața se reduce la nimic – omul știe, în același timp, că această gândire este prin definiție incapabilă să surprindă cu adevărat ceva și, cu atât mai puțin, esența ultimă a vieții. Viața, tocmai prin aceea că este viață, nu este gândire sau reductibilă la gândire. „Neantul” vieții este sentimentul incapacității gândirii de a-și depăși limitele înspre „obiectul” său, închis fiind acesta într-o transcendență insurmontabilă. Cioran se plasează într-un tip de discurs „apofatic”, întâlnit la toți aceia care vizau exprimarea cât mai acurată a „diferenței ontologice”¹⁰.

Fie că în joc erau Dumnezeu, Unul sau Ființa – într-un astfel de discurs figura „retorică” a „neantului”, „nimicului”, „vidului” sau „vacuității vidului” nu se lasă prea mult așteptată. În afara numelui comun, nu există nicio altă asemănare între nimicul apofatic și „nimicul nihilist”, ci – dimpotrivă – aceste tipuri de nimic sunt contradictorii. Cei „păcăliți” de această omonimie l-au introdus pe Cioran în categoria nihilistilor – și cum teza lor era dezmințită de aproape fiecare pagină din opera lui – au mai tras o concluzie, și aceea greșită: Cioran se contrazice, la Cioran nu este vorba de „idee”, ci doar de stil.

„Neantul vieții” este de același tip cu „neantul divin”, cu nimicul lui Dumnezeu – în sensul că gândirea își transferă / proiectează propria incapacitate de a-și concepe obiectul într-un atribut paradoxal al acestuia. „Viața este nimic” sau „Dumnezeu este nimic” înseamnă – *conceptul* meu de Viață sau de Dumnezeu / Ființă / Unul *este nimic* căci „obiectul” lui este inconceptibil. Orice încercare de a-l defini, de a-l numi (chiar și a spune despre el că este „inconceptibil” sau „obiect”) este absolut inadecvată, astfel încât gândirea se rănește pe ea însăși afirmând că obiectul ei total / absolut – Viața, Dumnezeu, Unul, Ființa – *este nimic*.

„Nimicul” cioranian ține de acest tip de discurs apofatic, iar marea apropiere spirituală pe care o simte față de mistici, față de sfinți este pe deplin lămuritoare în acest sens. De aceștia îl desparte numai „obiectul” / tema diferenței ontologice: pentru unii aceasta „numește” prezența inefabilă și incomprehensibilă a lui Dumnezeu, pentru Cioran ea se referă la de-necuprinsul Vieții. Cioran este un mistic al vieții, un existențialist apofatic, un bergsonian liric. Gândirea sa denunță nimicul conceptului vieții pentru a afirma, în egală măsură, sentimentul, presentimentul sau senzația efectivă a prezenței ei. Viața, ca și Dumnezeu pentru mistici, nu se lasă cuprinsă de nicio „concepție de viață”. Dimpotrivă – de îndată ce e prezentată într-un anume fel, ea găsește o infinitate de alte moduri de a-l nega, de a-l contrazice. Pentru a-și

¹⁰ „Dacă aș fi întrebat pe care ființă o pizmuiesc mai mult, aș răspunde fără a șovăi: pe aceea care, găsindu-și odihna în mijlocul cuvintelor, trăiește acolo cu naivitate, printr-un acord reflex, fără să le pună în discuție și fără să le asimileze unor semne, ca și cum ar fi realitatea însăși, absolutul răspândit în cotidian. Nu l-aș invidia deloc, în schimb, pe cel ce le descifrează esența, le deslușește temeiul, nimicul. (...) Neliniștea pe care ne-o provoacă limbajul nu se deosebește deloc de cea pe care ne-o inspiră realul; vidul întrezărit în străfundul cuvintelor trimite la cel surprins în esența lucrurilor: două percepții, două experiențe în care se produce disjuncția dintre obiecte și simboluri, dintre realitate și semn”. *Ispita de a exista*, trad. Emanoil Marcu Humanitas, București, 1992, pp. 166–167.

păstra intangibil incomprehensibilul și intact paradoxul, „Viața” neagă nu doar conceptul și gândirea, dar – prin moarte – neagă chiar ceea ce o afirmă, însuși „efortul de a trăi”, se contrazice pe sine însăși. Viața – această supremă Divinitate a lui Cioran – își păstrează arbitrariul și „scandalosul” oricărei alte zeități absolute. Să te odihnești în raport cu ea – într-o idee sau într-o atitudine statică – este inacceptabil pentru cel care-i simte freamătul și clocotul intern, „focul” ce o mistuie și o reaprinde în fiecare clipă.

De aceea, „scepticismul” lui Cioran din opera franceză este un scepticism *extatic*, un scepticism exercitat în raport cu toate ideile ce vor să „conțină” și deci să suprime Viața¹¹. Altfel, Cioran rămâne fidel concepției sale legate de „scepticism” – în înțelesul său de „răceală” a intelectului, de „înțelepciune” indiferentă la tensiunile sufletului. „Sufletul împăcat”, „liniștit” – îi rămâne la fel de străin sensibilității sale, inclusiv în perioada franceză a operei sale. Un asemenea suflet este lipsit... de suflare, în orice caz de suflul vieții – dacă se poate imagina că există și o suflare, „de gheață”, a morții. Viața nu poate fi trăită decât agonic, într-o luptă permanentă – căci viața însăși este luptă, este agonie. Și numai de aceea Cioran poate afirma că simplul act de a respira e un motiv suficient pentru a fi canonizat.

În mai multe locuri, Cioran diferențiază între cele două tipuri de scepticism – cel pe care-l numesc „apofatic”, „extatic” – și cel european, clasic, „rațional”. Aleg un paragraf din *Ispita de a exista* care mi se pare lămuritor în privința distincției dintre sentimentul – vital! – al vidului / nimicului așa cum îl resimt orientalii și sentimentul – mortal, decadent – al nimicului resimțit de europenii dezabuzați: „Intrare colectivă în vacuitate! Și totuși, să nu ne amăgim: acest vid moral și intelectual, diferit în toate privințele de cel pe care budismul îl numește «lăcaș al adevărului», nu e nici împlinire, nici izbăvire, nici pozitivitate exprimată în termeni negativi – și cu atât mai puțin efort meditativ, voință de renunțare și de simplitate, cucerire a mântuirii –, ci surprare lipsită de noblețe și pasiune. Fruct al unei metafizici anemiate, el n-ar putea să fie răsplata unei căutări, nici încununarea unei neliniști. Orientul înaintează spre vidul lui, înflorește și triumfă în el, în vreme ce noi ne împotmolim în al nostru și ne pierdem în el ultimele resurse. Neîndoielnic, totul se degradează și se corupe în conștiințele noastre; în ele, până și vidul este impur.”¹²

Marius Dobre în *Certitudinile unui sceptic. Emil Cioran* recunoaște două „tipuri de scepticism”: un scepticism „radical” (fanatic, riguros) și unul „moderat”

¹¹ „Cum orice formă de viață trădează și denaturează Viața, cel ce trăiește cu adevărat își asumă un maximum de contradicții, se aruncă-n vârtoarea plăcerilor și durerilor, își însușește nuanțele amândurora, refuză orice senzație *limpede* și orice stare neamestecată. Uscăciunea lăuntrică își are originea în autoritatea pe care *definitul* o are asupra noastră, în refuzul pe care îl opunem impreciziei, haosului nostru înăscut, cel care, înprospătându-ne delirurile, ne păzește de sterilitate. Și tocmai acestui factor binefăcător, acestui haos i se opun toate școlile, toate filosofiiile. Dacă nu ne vom îngriji de el, ne vom irosi și ultimele rezerve: cele care susțin și stimulează moartea în noi, împiedicând-o să îmbătrânească...” (*Ispita de a exista*, ed. cit, p. 202).

¹² *Ibidem*, pp. 36–37.

(capricios, care ține de criză). Conform exegetului român, Cioran i-ar aparține celui de-al doilea tip, dată fiind incompleta lui eliberare de adeziunile, pasiunile și obsesiile sale¹³. Câteva pagini mai sus de cele citate în sprijinul distincției formulate de Marius Dobre, întâlnim însă un paragraf cât se poate de edificator în privința adevăratului temei al „respingerilor sceptice”: „Deși declară (scepticul; n.m.) că *fința* însăși e o prejudecată, această prejudecată, mai veche decât noi, datează dinaintea omului și a vieții, rezistă atacurilor noastre, se lipsește de raționamente și de probe, de vreme ce tot ce există se manifestă și durează, se sprijină pe nedemonstrabil și pe neverificabil”¹⁴. Mai curând decât confirmarea scepticismului „moderat”, întâlnim în această afirmare a incompatibilității dintre autentica realitate și gândire sau limbaj temeiul unui tip aparte de scepticism profesat de Cioran – să-l numim „apofatic” sau „extatic”. Este adevărat că o asemenea idee era afirmată, printre multe altele, și de către scepticii clasici ca de altfel și de către sofști. Doar că nu de la sceptici și nici de la sofști o împrumută Cioran – și, evident, nici cu semnificația dată de utilizarea ei, de finalitatea în slujba căreia era pusă. Trebuie să ne reamintim, ori de câte ori suntem tentați de asemenea paralele anacronice (încurajate de autor, fără discuție) că Cioran nu a fost un gânditor al secolului lui Pyrrhon, nici al secolului lui Protagoras, nici al lui Montaigne. Cioran a fost un gânditor al secolului iraționalismului, intuiționismului, voluntarismului și existențialismului. Ideea incompatibilității celor două ordini – realitate și limbaj / gândire conceptuală – trebuie privită *în perspectiva acestor curente filosofice*, cu consecințele de rigoare. Numai așa vom înțelege de ce „scepticismul” cioranian este doar o „licență” care se referă la virtuțile terapeutice și regenerative ale îndoielii – al cărui scop final este nu obținerea „liniștii”, „detașării”, „renunțării” și „resemnării” – ci menținerea și întărirea stării de tensiune inerentă „fluxului vital”, puntea de legătură dintre viață și o gândire ale cărei trăsături fundamentale sunt pierderea unității cu ea și tendința de a mări această ruptură, de a „îngheța” viața în concepte, categorii, de a o „pietrifica”, de a o „mortifica”. Scopul „scepticismului” cioranian – dacă insistăm să-l numim astfel – este contrar celui pe care și-l propune scepticismul în înțelesul lui curent. Este un scepticism apofatic, extatic – care și propune desființarea oricărei credințe, a oricărei idei, a oricărei dogme și a oricărui ideal – în scopul re-dobândirii *neliniștii* noastre fondatoare, a „barbariei” fondului nostru original, a dinamismului și demonismului vieții înseși. „Îndoiala” scepticului rece, detașat și rațional a fost și a rămas disprețuită de Cioran ca semn al lipsei vitalității – și, dat fiind că Viața este adevărul ultim –, *ca premisă falsă* prezentă în oricare raționament conceput de el. Dimpotrivă, îndoiala lui Cioran intervine – eliberatoare și imprevizibilă – oriunde mecanica rațiunii tinde să placheze iraționalul viului.

¹³ Marius Dobre, *Certitudinile unui sceptic. Emil Cioran*, Editura Trei, 2008, pp. 53–57.

¹⁴ *Căderea în timp*, trad. Irina Mavrodin Humanitas, 1994, p. 61.

Cât privește lipsa unui „sistem” filosofic, a unei doctrine, nu trebuie să ne lăsăm niciodată înșelați. Niciun gânditor nu se identifică cu o doctrină anume, „doctrine” sunt toate celelalte credințe, în afară de a lui – Adevărul însuși. Or, Adevărul nu este o doctrină, un sistem sau un curent... căci atunci și-ar pierde absolutitatea și in-finitatea. Cu atât mai mult cu cât Adevărul se identifică cu Viața, Ființa, Unul sau Dumnezeu.

Așadar, Cioran este – ca orice alt gânditor metafizic – ostil „doctrinelor” și „dogmelor” care încorsetează adevărul, de necuprins, într-o formulă sau alta, într-un automatism sau altul... Adevărul lui – nepus niciodată în discuție ca obiect de reflecție, de dezbateri și de... îndoială – este adevărul vitalismului din interiorul și în numele căruia înțelege și desființează toate celelalte „adevăruri”.

BIBLIOGRAFIE

- Emil Cioran, *Tratat de descompunere*, Editura Humanitas, București, trad. Irina Mavrodin, 1992.
– // – *Căderea în timp*, Humanitas, trad. Irina Mavrodin, 1994.
– // – *Ispita de a exista*, Humanitas, București, 1992, trad. Emanoil Marcu.
Constantin Aslam, „Emil Cioran – Hermeneutica emoțiilor și modelarea estetică a filosofiei” în *Analele Universității București. Seria Filosofie*, LX, nr. 1, 2011, pp. 43–65.
Marius Dobre, *Certitudinile unui sceptic. Emil Cioran*, Editura Trei, 2008.
Horia Pătrașcu, *Terapia prin Cioran. Forța gândirii negative*, Editura Trei, 2014.